

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента
Корольової Вікторії Вікторівни
на дисертацію Сендецького Володимира Романовича
на тему «Кадрове забезпечення судової реформи 1864 р.: на матеріалах функціонування судових палат в українських землях», представлену на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. В умовах розбудови України як демократичної та правової держави особливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування судової влади як самостійної гілки державної влади. Судова влада відіграє важливу роль в утвердженні принципу верховенства права, захисті прав і свобод людини та громадянина, а також законних інтересів суспільства і держави.

Упродовж років незалежності судова система України зазнала численних реформ, які переважно стосувалися організаційних засад судоустрою. Водночас питання кадрового забезпечення судової влади, що є одним із визначальних чинників ефективності правосуддя, залишається актуальним і потребує подальшого наукового осмислення. Сучасні виклики зумовлюють необхідність удосконалення системи підготовки та добору юридичних кадрів з урахуванням міжнародного досвіду й сучасних вимог до професійної компетентності працівників судової системи.

У цьому контексті особливий науковий інтерес становить історичний досвід кадрового забезпечення судової реформи 1864 року. Запровадження нової моделі судоустрою та судочинства вимагало формування висококваліфікованого корпусу юридичних фахівців, здатних працювати в умовах змагального процесу та гласності судочинства. Саме тому питання підготовки й добору кадрів стало одним із ключових напрямів реалізації судової реформи.

Дослідження особливостей кадрового забезпечення судової реформи 1864 року на матеріалах функціонування судових палат в українських землях має важливе історико-правове та практичне значення. Його

результати сприяють поглибленню наукових знань про розвиток судової системи та можуть бути використані в процесі подальшого вдосконалення сучасної системи правосуддя України.

Отже, тема дисертації є актуальною, має теоретичне і практичне значення та відповідає сучасним потребам розвитку історико-правової науки і вдосконалення судової системи України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалось в рамках науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є належним чином обґрунтованими та достовірними. Їх переконливість забезпечується використанням комплексної методології дослідження, системним підходом до розв'язання поставлених завдань, достатнім рівнем теоретичного узагальнення та репрезентативною джерельною базою, яка налічує 203 найменування.

Методологічна основа дисертаційного дослідження є належною та відповідає поставленій меті й завданням. Автором використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, що забезпечило всебічний та об'єктивний аналіз проблематики кадрового забезпечення судової реформи 1864 року. Застосування діалектичного, історичного, системного, інституційного, історико-порівняльного, порівняльно-правового та формально-юридичного методів дало змогу комплексно дослідити передумови, нормативно-правові засади,

організаційні особливості та практику кадрового забезпечення судових палат в українських землях. Обрана методологія сприяла досягненню поставленої мети дослідження та забезпечила належний рівень обґрунтованості сформульованих висновків.

Про належний рівень апробації та достовірності результатів дослідження свідчить їх висвітлення у 7 наукових публікаціях, серед яких 3 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних (дві з них – у співавторстві), 1 стаття – у закордонному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus (у співавторстві), а також 3 публікації апробаційного характеру, в яких відображено основні результати дисертаційного дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача дозволяє стверджувати, що визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання виконані. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за своїм змістом та характером дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці дослідженням, де на матеріалах функціонування судових палат в українських землях у кінці XIX – на початку XX ст. здійснено комплексний історико-правовий аналіз кадрового забезпечення судової реформи 1864 р.

Серед найбільш важливих наукових результатів, що визначають новизну дисертаційної роботи можна відзначити такі:

– встановлено, що судова реформа 1864 р. сприяла формуванню нової судової служби, що включала запровадження юридичної професії. Юристи як професійна спільнота здобули автономію у сфері правозастосування, яка була їм довірена. Реформа суттєво вплинула на розвиток юридичної освіти та науки, появу численних спеціалізованих видань юридичного спрямування, а також започаткування діяльності наукових юридичних товариств, що стало

основою для подальшого становлення й удосконалення правової системи;

– охарактеризовано, що основна проблема незадовільної роботи судової системи в дореформений період полягала не лише у недосконалості законодавчої бази, але й у низькому професійному рівні та моральній недоброочесності суддів і судових чиновників. Її вирішення визначало потребу підготовки за короткий проміжок часу значної когорти освічених, компетентних і моральних юристів. Це зумовило реформу правової освіти, зокрема відкриття юридичних спеціальностей у закладах освіти із залученням до викладання провідних фахівців-юристів того часу;

– проаналізовано, що поява професійних юристів нового типу стала справжнім розривом із усталеними інституційними традиціями російської імперії, для якої впродовж тривалого часу характерним було беззаперечне домінування виконавчої влади, у той час як судова влада займала другорядну роль. Багато з них вбачали своє життєве покликання у прагненні утвердити верховенство закону, розвинути сучасну й ефективну судову систему та загалом закласти основи правової держави;

– доведено, що імперський самодержавний режим, хоча й проголошував західноєвропейські принципи функціонування судової системи, на практиці повною мірою їх не сприймав. Запозичуючи західні форми, часто ігнорувався їхній сутнісний зміст. Більше того, навіть самі форми могли бути відкинуті, якщо їхнє впровадження хоча б опосередковано загрожувало владі царя. Самодержавство поєднувало прагнення впровадження законності та порядку в державі з паралельною боротьбою проти того ж порядку та законності у випадках, коли це могло обмежити абсолютну волю монарха. Така подвійність російської політико-правової культури чітко демонструє перевагу верховенства особистої влади над верховенством права;

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Результати дисертаційного дослідження мають вагоме теоретичне та практичне значення. Сформульовані автором положення і висновки

поглиблюють наукові уявлення про особливості кадрового забезпечення судової реформи 1864 р., сприяють подальшому розвитку історико-правових досліджень та дають можливість провести історичні паралелі із сучасними процесами реформування судової системи України.

Отримані результати розширюють наукові знання з історії держави і права України та можуть бути використані у правотворчій діяльності під час удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері судоустрою та судочинства; у правозастосовній практиці – для врахування історичного досвіду під час подальшого реформування судової системи; у науково-дослідній роботі – для проведення подальших історико-правових досліджень проблем судової реформи та кадрового забезпечення органів правосуддя; у навчальному процесі – під час викладання дисциплін історико-правового циклу, підготовки навчально-методичних матеріалів, підручників і навчальних посібників.

Таким чином, результати дослідження характеризуються належним рівнем теоретичної цінності та практичної значущості.

Повнота викладу наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 7 наукових працях: 3 статті опубліковано у наукових періодичних виданнях України, що включені до 25 міжнародних наукометричних баз (дві з них написані автором у співавторстві), 1 наукову статтю опубліковано у закордонному виданні, що проіндексоване у базі даних Scopus (у співавторстві), а також 3 публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Опубліковані наукові праці дисертанта, які зараховані за темою дисертації, відповідають чинним вимогам, що встановлені для здобуття ступеня доктор філософії.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів із висновками до кожного

розділу, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 289 сторінок, з них основний текст займає 268 сторінок. Список використаних джерел складається із 203 найменувань і займає 21 сторінку.

Структура дисертації є логічною, послідовною та повною мірою відповідає меті, завданням і предмету дослідження. Побудова роботи забезпечує цілісне розкриття обраної теми та сприяє досягненню поставленої дослідницької мети. Дисертація оформлена відповідно до вимог, встановлених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам, відображає основний зміст проведеного дослідження, його мету, наукову новизну, основні результати та практичне значення. Зміст анотації дає цілісне уявлення про предмет дослідження та результати, отримані здобувачем.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

У поданій на рецензування дисертації порушення академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо дисертації.

Незважаючи на позитивну оцінку змісту рецензованого наукового дослідження, вважаємо доцільним висловити свої міркування щодо окремих дискусійних моментів, які потребують додаткового уточнення та обґрунтування під час публічного захисту дисертації.

1. Серед аспектів наукової новизни, які виділяє автор, зазначено, що поява нової генерації професійних юристів стала справжнім викликом усталеним інституційним традиціям Російської імперії. Для цієї держави тривалий час було характерним беззаперечне домінування виконавчої влади, тоді як роль судової системи залишалася другорядною. Автором наголошується, що нове покоління юристів багато в чому бачило своє покликання у прагненні до утвердження верховенства права, створення

сучасної та ефективної судової системи, а також у формуванні засад правової держави. На наш погляд, зазначений аспект потребує більш детального обґрунтування. Зокрема, важливо уточнити, які саме чинники сприяли такій трансформації, а також конкретніше окреслити, як на практиці це проявлялося саме за умов імперського самодержавства?

2. Варто відзначити, що обґрунтований вибір методологічного інструментарію є важливою перевагою дисертаційного дослідження. Автор успішно використав низку методів: системного аналізу, історичний, інституційний, структурно-функціональний, історико-порівняльний, нормативно-порівняльний, формально-юридичний та метод порівняльно-правового аналізу. Такий комплексний підхід дав змогу охопити проблему з різних боків та забезпечити її ґрунтовне вивчення. Разом із тим, корисним доповненням до роботи міг стати юридико-біографічний метод. Його використання дозволило б заглибитися в аналіз особистісного фактору та його впливу на трансформаційні процеси в системі судочинства України під час зазначеного історичного періоду. Таке доповнення суттєво підвищило б аналітичну цінність роботи.

3. У межах аналізу законодавчих норм судових статутів автор цілком обґрунтовано зазначає, що судова реформа 1864 року впровадила нові принципи організації судової системи, детально закріплені у положеннях судових статутів. Важливим нововведенням стала поява мирової юстиції, якій було передано значну кількість справ, пов'язаних із повсякденним життям громадян. Автор також слушно наголошує на напівпрофесійному характері мирового суддівства, але ця характеристика потребує більш детального пояснення. Було б корисно розкрити, у чому саме це проявлялося, та які соціально-правові фактори зумовили таку особливість. Розгляд цих питань дозволив би глибше зрозуміти специфіку організації і функціонування мирової юстиції в контексті реформаторського процесу другої половини XIX століття.

Слід зазначити, що висловлені критичні зауваження не впливають

на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують наукової й практичної значущості дисертаційного дослідження Сендецького В.Р.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці. Дисертація Сендецького Володимира Романовича на тему: «Кадрове забезпечення судової реформи 1864 р.: на матеріалах функціонування судових палат в українських землях» є самостійною кваліфікаційною науковою працею. За своїм змістом, теоретичним рівнем та науковою новизною рецензоване наукове дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

За результатом публічного захисту Сендецький Володимир Романович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін

Університету «КРОК»

Вікторія КОРОЛЬОВА

Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
Університету економіки та права "Крок"
20__ р.